

Programma auspical nonum de aere corporibus incluso. Dissertationi solenni ... praemisum. [Cum vita candidati J.G. Isaac] / [Georg Erhard Hamberger].

Contributors

Hamberger, Georg Erhard, 1697-1755.
Universität Jena.

Publication/Creation

Jenae : Litteris Ritterianis, [1750]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/unvefjzw>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

15
GEORGII ERHARDI
HAMBERGERI

FACULTATIS MEDICAE SENIORIS
ET IAM

PRO-DECANI

PROGRAMMA AVSPICALE

N O N V M

DE

AERE CORPORIBVS
INCLVSO

DISSERTATIONI SOLENNI

CLARISSIMI MEDICINAE DOCTORANDI

IOHANNIS GOTTLIEB ISAAC

GOERLICIO LVSATI

DE

PVERPERARVM MORBIS

PRAEMISSVM.

IENTAE LITTERIS RITTERIANIS.

THE NEW YORK
LIBRARY
ASTOR LENOX
TILDEN FOUNDATION
1215 FIFTH AVENUE
NEW YORK 10029

* * *

Sx phaenomenis ultimo, octauo nempe, pro-
 pemptico expositis patet quoque, altitudinem
 mercurii in tubo *xy* minorem factam esse, quam
 primum mercurii solutio peracta erat, ita quidem,
 vt prima statim hora a 16 digitorum altitudine ad 9 descen-
 deret. Cum igitur ab altitudine mercurii in tubo *xy* ad
 elasticitatem aëris vtrique phialae *spngq* et *cdhge* inclusi
 concludere debeamus, vt etiam haec aëris inclusi elastici-
 tas, statim post finem solutionis mercurii, minor facta sit
 necesse est.

Huius imminutionis elasticitatis quadruplex potest
 cogitari causa, aut enim istud, quod ex mercurio durante
 solutione prodierat et elaterem auxerat, ex sua natura ces-
 sat esse elasticum, adeoque non est aër, aut, si aër fuit quod
 ex mercurio soluto prodiit, is per commissuram quandam
 circa *c*, *r* vel *s* viam sibi aperuit et prodiit ex phialis; aut
 eius elasticitas, tantum ob calorem in phialis, post per-
 actam mercurii solutionem, cesantem, imminuta est, aut
 denique aër, qui durante solutione ex mercurio eiusque
 menstruo prodierat, in eadem rediit, vnde eius quantitas
 in phialis, vna cum elasticitate, non potuit non imminui.

Elasticitatem aëris in phialis non ideo imminutam esse, quia istud, quod ex mercurio eiusque menſtruo prodiit, ex ſua natura ceſſauit eſſe elatiſticum, ex eo poteſt cognosci quia non omnis elatiſticitas, quae durante ſolutione aëri phialae incluſo acceſſit, ceſſauit, perſtitit enim mercurius vltra tres menſes in tubo $x y$ ſub altitudine 4 digitorum. Nec vlla patet ratio, quare per integrum diem imminutio elatiſticitatis durauerit, ſi ex ſua natura ceſſauit eſſe elatiſticum, ſucceſſiuus enim effectus ponit cauſam ſucceſſiuam, qualis ceſſatio ex ipſa rei natura eſſe non poteſt, cum nec in circumſtantiis quidem vlla pateat ſucceſſiua mutatio.

Eadem perſiſtentia mercurii in tubo $x y$ vltra tres menſes ſub eadem altitudine, 4 nempe digitorum, docet quoque aërem phialis incluſum per commiſſuras in s , r vel c haud prodiſſe, per easdem enim aperturas, per quas per integrum diem prodire potuit, etiam omnis prodire potuiſſet. Nec, ſi tales apertae adſuiſſent commiſſurae, per quas aër a columna mercurii $6\frac{2}{3}$ digitorum preſſus tranſire debuit, fieri potuiſſet, vt aër per radios ſolares caeleſtactus, mercurium ad 10 digitorum altitudinem de nouo eleuaret.

Si quoque quis affirmare vellet, ob gluten, quibus obturacula obducta ſunt, fieri potuiſſe, vt aër preſſus, propellendo gluten, ſibi ſemper viam aperuerit, quam primum vero, per ſucceſſiuum aëris tranſitum, eius elatiſticitas in phialis minor quam reſiſtentia glutinis ex cohaeſione facta fit, nihil vltcrius prodire potuiſſe, et hinc factum eſſe, vt mercurius ſub altitudine 4 digitorum vltra tres menſes quieuerit, iſte tamen concedere debet, elatiſticitatem aëris a columna mercurii 5 digitorum compreſſi maiorem fuiſſe reſiſtentia glutinis, aliter enim mercurius ad 4 digitorum altitudinem deſcendere haud potuiſſet. Cum igitur iſtis
tribus

tribus mensibus saepius, per calorem aëris externi, ad 5 digitorum altitudinem peruenerit, tunc semper noua quantitas aëris inclusi per commissuras sibi viam aperire debuisset, adeoque, cessante calore, 4 digitis minorem altitudinem mercurius in canali $\times y$ acquirere debuisset; hoc vero cum sit contra experientiam, patet successiuam elateris, aëris phialis inclusi, imminutionem, in nostro phaenomeno, ex transitu aëris per commissuras phialarum explicari haud posse. Aut igitur aëris phialis inclusi imminuta elasticitas vnice ab imminuto calore, durante solutione mercurii orto, aut a quantitate aëris in phialis, per absorptionem eiusdem a menstruo, imminuta, aut ab vtrisque simul deriuanda erit.

Augmentum quoddam elateris aëris, phialis inclusi, per calorem durante solutione mercurii ortum, crescentis in tubo $\times y$ altitudinis mercurii fuisse causam dubitare non licet, partim quia ex physicis notum est, omnem aëris elaterem, accedente calore, crescere, partim quia in nostro phaenomeno mercurius, qui iam ad $6\frac{2}{3}$ digitorum altitudinem descenderat, redeunte a radiis solaribus calore, ad 10 rursus digitorum, altitudinem adscendebat, et is, qui tantum sub 4 digitorum altitudine quiescebat, 5 digitorum occupat altitudinem, quoties calor externus crescebat.

Minime tamen hoc elasticitatis aëris phialis inclusi a calore incrementum pro vnica totius altitudinis mercurii in tubo $\times y$ est habenda causa, omnis enim tunc altitudo mercurii, eodem tempore, quo calor penitus cessabat, abesse debuisset. Cum igitur, experientia teste, tam paruum corpus, ac spiritus nitri vncia dimidia cum drachma mercurii dimidia esse solet, suum calorem, quocunque gradu praesentem, nunquam per vnā horam conseruare valeat,

etiam in phialis calor, durante solutione mercurii ortus, ultra horam durare haud potuit.

Quodsi ergo ponamus istum calorem in phialis, ad consumptionem plenariam vsque, per integram durasse horam, iste quoque tantum mercurii descensus, qui durante prima hora, post solutionem finitam, obseruatus est, ab altitudine nempe 16 digitorum ad nouem vsque, adeoque per 7 tantum digitos, imminuto elateri, per refrigerium aëris inclusi, tribui poterit. Subsequens igitur descensus per 5 adhuc digitos, a nouem nempe ad quatuor digitorum altitudinem, intra viginti trium horarum tempus, obseruatus non nisi a quantitate aëris in phialis imminuta deriuari poterit. Huius vero quantitas imminutionem, pro circumstantiis phaenomeni in hoc propeemptico expositis, ex alia causa deriuare non licet, quam quod aër, qui ex mercurio et spiritu nitri durante solutione prodiit, in eadem fluida ex adhaesione redierit, aequè vti videmus aërem, qui sub antlia ex aqua vel aliis prodiit fluidis, in eadem intra 24 horas redire.

Reliqua proxima exponam occasione. Iam vitae laudabiliter gestae clarissimi Medicinae Doctorandi

IOHANNIS GOTTLIEB ISAAC

GOERLIZIO LVSATI

rationes sunt reddendae, id quod, ne quid intentioni clarissimi nostri candidati detraham, ipsius eius efficiam verbis:

EGO IOHANNES GOTTLIEB ISAAC, Goerlicii in lucem sum susceptus anno M DCC XXV. die XXII. Iunii. Patrem veneratus sum Virum praenobilissimum experientissimum IOHANNEM CASPARVM ISAACVM, Medicinae Doctorem, Physicum Dioecesios Goerlizensis meritissimum, praxinque feli-

felicem Goerlicii, per multorum annorum seriem, exercentem. Matrem colui ANNAM SOPHIAM ex stirpe Foersteriorum ortam. Optimi hi parentes, quousque adhuc inter viuos erant, nihil omiserunt, de iis quibus puerilis aetas, tam quod ad pietatem, quam quod ad mores, et primitias litterarum humaniorum erudiri solet, priuatis enim institutionibus absolutis, Rectori Gymnasii Goerlicensis Celeb. et meritissimo Domino BAYMEISTERO me tradidere erudiendum; nec non multa me profecisse confiteor ex institutione fidissima Dominorum MYLII, MVLLERI, EICHLERI, BRIEGLEBII, SCHVLZII, quorum singularem sinceritatem ac in me beneuolentiam veneror. Horum celebrium virorum institutione doctissima, eo rem perduxì, vt anno M DCC XLVI. ad musas Salanas aduolans, in numerum studiosorum, Prorectore tunc temporis Magnifico, Viro Illustri et excellentissimo, nunc beato, HILSCHERO sim receptus. Quo itaque studium Medicinæ, quod a teneris in diliciis habui, beneuola Minerua incipere possem, ad philosophicas me primitus doctrinas, et quidem ad *Logicam* duce Illustri et Excellentissimo DARIES, ad *Metaphysicam* interprete Excellentissimo REVSCHIO, et ad *Mathesin* duce Illustri Excellentissimo et Experientissimo HAMBERGERO accinxi. Vnde ad medica me adplicans duce Illustri et Experientissimo HILSCHERO, facultatis medicæ tunc Seniore venerabili, *physiologiam, pathologiam et praxin*, publice audiui. Pariter et Illustrem atque Excellentissimum HAMBERGERVM, Facultatis medicæ iam Seniore venerabilem, in *Physicis Osteologicis, Anatomicis, Physiologicis, Pathologicis, Semioticis* collegiis, itemque eius lectionibus quæ ad *materiam medicam, artem præscribendi formulas, methodum medendi et Botanicam* pertinent, ita interfui, vt vsum ex tantis solidissimis demonstrationibus nunquam satis deprædicare valeam. Multum admodum quoque debeo Viro Illustri et Excellentissimo Domino KALTSCHMIED, Rectori iam Academiae Salanae Magnifico, cuius insignem erga me, per totum tempus quod Ienae vixi, beneuolentiam, tam in me erudiendo, quam in caeteris, semper

vene-

venerabor, siue enim docuerit *Anatomiam, Chirurgiam, Physiologiam, materiam medicam, medicinam legalem et practicas artes*, siue celebrauerit *sectiones plures Anatomicas artificiosas et operationes illas Chirurgicas* per totum orbem celebratissimas, permisit ut tam cupidas aures, quam attentos oculos offerre, illisque interesse potuerim. Tandem et Experientissimum D. D. TANNENBERGERVM audiui *materiam medicam et Pathologiam interpretantem*.

Haftenus noster.

Egregie sic gesta omni vita, me Decano nomen suum Facultati dedit, cumque optime in consuetis se exhibuerit examinibus, ipsi concessum est, vt, defendendo suam DE PVERPERARVM MORBIS, sub Magnifici KALTSCHMIDII grauiissimo praesidio, dissertationem inauguralem, publicum quoque eruditionis acquisitae, die III. Februarii, exhiberet specimen.

Huic Solennitati vt Magnus Ex-Prorektor, Magnus Prorektor designatus, Patres Academiae venerandi, Hospites omnium ordinum atque dignitatum honoratissimi, atque Generosorum pariter ac Nobilissimorum Commilitonum corona, honorifica et acceptissima sua praesentia, splendorem decentem conciliare velint, collegii mei nomine obseruanter peto. P. P. d. I. Febr.

M DCC L.

(L. S.)